

УДК [027.7.021(477-25):021.6]:316.7
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2023.55.13432>

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (з досвіду роботи Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв)

Олена СКАЧЕНКО

Київський національний університет культури і мистецтв,
Наукова бібліотека
вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, 01601, Україна,
e-mail: skachenko.nana@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3827-5985>

Соціокультурна діяльність бібліотеки вищого навчального закладу має багатофункціональну сферу застосування. Головною її метою є організація змістовного дозвілля молоді, формування і задоволення їхніх культурних потреб, створення умов для саморозвитку, самовдосконалення та творчості. Завдання і зміст соціокультурної діяльності бібліотеки не є сталими та незмінними, вони відображають динаміку суспільного життя, актуалізують потреби та враховують особливості соціокультурного розвитку студентської молоді.

У статті подано комплексну характеристику основних форм і видів соціокультурної діяльності на прикладі роботи бібліотеки КНУКіМ. Провідними соціокультурними функціями бібліотеки є: інформаційна, виставкова, освітня, науково-дослідна, які спрямовані на формування можливостей бібліотеки як культурного центру.

Реалізація поставлених завдань відбувається за допомогою: організації виставок, проведення презентацій та зустрічей з відомими особистостями української культури, дослідницької та проєктної діяльності. Книгозбірня вишу є місцем проведення культурних, мистецьких, патріотичних заходів, що характеризуються видовою і жанровою різноманітністю, широкою цільовою аудиторією, формують соціокультурний простір закладу. Упродовж останніх років бібліотека активно працює над втіленням завдань Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, створює інформаційну та джерельну базу її дослідження, виховує почуття, що відповідають викликам сучасного життя у ставленні до культури, традицій, звичаїв українського народу, актуалізує необхідність вивчення та збереження української культури. Отже, зміст соціокультурної діяльності бібліотеки університету відображає актуальні тенденції суспільного життя, актуалізує потреби та враховує особливості саморозвитку студентської молоді.

Ключові слова: бібліотека КНУКіМ, соціокультурна діяльність, культурні проєкти, виставки, презентації.

Вступ. Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, актуалізують питання виховання нового покоління українців, здатних до активної участі у розбудові культурно-мистецького сегменту державотворення. Формування соціальної відповідальності молоді неможлива без усвідомлення нею необхідності саморозвитку та самоосвіти.

Соціокультурна діяльність – цілеспрямований процес залучення молоді до пізнання культурних цінностей України та світу, активного включення особистості до цього процесу. У загальній системі соціалізації особистості соціокультурна діяльність розглядається як важлива складова соціального виховання і освіти та як провідна функція бібліотечної діяльності.

Основна частина. Соціокультурна діяльність бібліотеки вищого навчального закладу має багатофункціональну сферу застосування. Головною її метою є організація змістовного дозвілля молоді, формування і задоволення їхніх культурних потреб, створення умов для саморозвитку, самовдосконалення та творчості. Завдання і зміст соціокультурної діяльності бібліотеки не є сталими та незмінними, вони відображають динаміку суспільного життя, актуалізують потреби та враховують особливості соціокультурного розвитку студентської молоді. Мета статті – здійснити комплексну характеристику основних форм і видів соціокультурної діяльності на прикладі роботи бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв.

Наукова бібліотека – важливий інформаційний підрозділ університету, який здійснює формування, наукове опрацювання, зберігання документів; забезпечує створення та використання традиційних та електронних інформаційно-бібліографічних ресурсів, надає доступ до різноманітних джерел інформації.

У структурі вищого навчального закладу бібліотека реалізовує такі соціокультурні функції: інформаційну, освітню, науково-дослідну та рекламну. Вони спрямовані на формування ціннісних поглядів користувачів, читацької культури, вивчення і презентацію бібліотечних фондів, розвиток можливостей бібліотеки як культурного центру, створення її привабливого іміджу. Ці функції соціокультурної діяльності реалізують за допомогою організації виставок, оглядів нових надходжень; проведення презентацій наукового доробку науково-педагогічного персоналу та творчості студентів університету, проведення зустрічей з українськими письменниками, фахівцями музейної та бібліотекознавчої справи; дослідницької та проектної діяльності.

Упродовж 2014–2017 рр. у бібліотеці проведено низку різноманітних культурних, мистецьких, патріотичних заходів, які характеризуються видовою і жанровою різноманітністю, широкою цільовою аудиторією, формують соціокультурний простір книгозбірні.

Щороку бібліотека проводить заходи до Всеукраїнського дня книги і авторського права. Так, у 2014 р. презентовано каталог “Рідкісні видання з фонду наукової бібліотеки КНУКіМ, 1842–1941 рр.”, у 2015 р. серед студентів Факультету культурології проведено творчий конкурс новел, есе та поезії “Library – Lifestyle”, у 2016 р. відбулася зустріч із українськими письменниками, видавцями, громадськими діячами Дмитром та Віталієм Капрановими та було презентовано нову книгу “Забудь-річка”.

Традиційно до Міжнародного дня музики в бібліотеці організовують зустрічі студентів Факультету музичного мистецтва із відомими музикознавцями України. Так, у 2014 р. презентовано академічне видання “Українські народні думи” докторки мистецтвознавства Софії Грици; у 2015 р. – “Збірка вибраних творів” доцентки кафедри джазу Ірини Кириліної.

Актуальним напрямком соціокультурної діяльності бібліотеки є презентація наукової і творчої спадщини університету. У 2015 р. започатковано інформаційний проект “12+ книг року”, метою якого є інформування наукової, педагогічної і мистецької спільноти України про нові видання викладачів університету, які опубліковано у поточному році і наявні у фонді бібліотеки. За два роки на загальноуніверситетському сайті представлено 72 видання та проведено 10 презентацій нових книг.

Метою проекту “Сходінки до успіху” є висвітлення педагогічної, художньо-творчої діяльності видатних постатей української культури і мистецтва, які працюють у Київському національному університеті культури і мистецтв, є фундаторами наукових шкіл, керівниками студентських творчих колективів. До ювілейної дати певного педагога готують ґрунтовне персональне бібліографічне видання, в якому висвітлюється роль викладача у становленні української культури.

Першим представили творчий портрет видатного українського диригента, народного артиста України Станіслава Павлюченка. У виставковій залі бібліотеки розгорнули виставку “Бравісимо, Майстре!” та презентували біо-бібліографічний покажчик, що підготували на пошану професора, багаторічного завідувача кафедри народного пісенного виконавства. Другий захід присвятили презентації персонального покажчика, підготовленого до 70-річчя заслуженої артистки України, відомого українського етноорганолога, доцентки кафедри фольклору і народнопісенного мистецтва Раїси Гусак.

Вагому частку у структурі діяльності бібліотеки займають заходи з національно-патріотичного виховання. Так, з нагоди Дня пам’яті та примирення (2015 р.) Наукова бібліотека разом з трьома факультетами КНУКіМ провела благодійний ярмарок на підтримку бійців АТО. Волонтерська акція пройшла під гаслом “Зміни починаються з тебе”. У рамках заходу відбувся святковий концерт, патріотичний флешмоб “Прагнемо миру в Україні”. Окрасою заходу стало “Дерево побажань” бійцям АТО, на якому всі учасники зав’язували синьо-жовті стрічки із побажаннями. Подібну акцію – “Моє ім’я – Україна” бібліотека та Факультет культурології провели до Дня захисника України.

До Дня визволення України (2015 р.) бібліотека ініціювала і провела акцію “Посадимо квіти на Поле пам’яті України”, під час якої вшановували пам’ять про родичів, загиблих у Другій світовій війні. Учасники акції – студенти та співробітники університету – розповіли про дідів і прадідів, які брали участь у бойових діях, надіслали фотографії із сімейних альбомів та фото документів, отриманих з війни. Результатом акції стали персональні маки кожного воїна, які висадили на сайті “Поле пам’яті” Українського інституту національної пам’яті.

Завжди велику увагу та інтерес викликають зустрічі студентів зі сучасними майстрами художнього слова. З нагоди відзначення 200-річного ювілею Тараса Шевченка (2014 р.) відбулася літературна зустріч із лауреатами Шевченківської премії України: письменником, заслуженим діячем мистецтв України, випускником Київського державного інституту культури В'ячеславом Медведом та поетом, доктором філологічних наук Юрієм Ковалівим. Учасники заходу запропонували сучасний погляд на творчість Т. Шевченка та закликали шукати в його книгах ідеї для національного самоствердження. У квітні 2016 р. відбулася презентація книги “Слово Майдана” відомого українського письменника Олега Виноградова. Розповідаючи про видання, письменник зауважив: “Багато діалогів йшли крізь сльози, адже це був час, коли за Україну вмирали”¹.

Матеріальні й духовні культурні цінності – це важлива ресурсна база формування соціокультурного простору бібліотеки. В умовах сучасного світу, де все взаємопов’язано, здатність культури змінювати суспільство очевидна. Різні прояви культури – історичні пам’ятники, музеї, традиції, сучасні види мистецтва – збагачують наше повсякденне життя різними способами. Культурна спадщина є невичерпним джерелом самобутності і сприяє згуртованості громад, розрізнених у результаті змін і економічної нестабільності.

17 жовтня 2003 р. на засіданні Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО Україна проголосувала за прийняття Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, визнавши цим її важливе значення як головного джерела міжнародного культурного різноманіття.

Зважаючи на актуальність цієї проблематики, маючи намір долучитися до збереження і популяризації нематеріальної культурної спадщини, Наукова бібліотека від 2014 р. реалізовує патріотичний інноваційно-освітній проект “Скарби нації”².

Передумови, що ініціювали розробку проекту:

- актуальність та новизна теми дослідження нематеріальної культурної спадщини України;

- можливість реалізації проекту в освітньо-комунікаційному просторі університету, одному з найбільших центрів підготовки фахівців культури і мистецтва в Україні;

- потенційно широка цільова аудиторія, а саме викладачі та студенти кафедр, які у своїй професійній діяльності потребують знань з цієї тематики (кафедри історії України і музеєзнавства, культурології, міжнародного туризму, народно-художньої творчості та фольклору);

¹ “І через 10 років вона буде правдою», у *Наукова бібліотека. Літопис подій 2016 рік: дайджест*, уклад. В'ячеслав Лук'яненко, Оксана Бережна, (Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2016), 70.

² Олена Скаченко, “Інноваційно-освітній проект «Скарби нації»,” *Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв*, квітень 2014, дата звернення 20 березня 2017, <http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/04/SKARBI-NATSIYI.ppt>.

– розуміння місії бібліотеки як провідного елементу в системі опанування, збереження, трансляції та розвитку українських традицій і культурних цінностей.

Мета проекту – дослідження і популяризація елементів нематеріальної культурної спадщини України. Реалізація проекту передбачає формування на веб-сайті бібліотеки електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу “Нематеріальна культурна спадщина України”.

Актуальність і новизна цієї проблематики зумовили постановку завдань проекту “Скарби нації”:

- популяризація елементів НКСУ шляхом проведення зустрічей з майстрами, виставок-презентацій, видання інформаційних матеріалів;
- виховання патріотизму, зацікавленості у вивченні та збереженні української культурної спадщини;
- підвищення культурної самоосвіти студентства;
- відкриття в Науковій бібліотеці Галереї мистецтв “Скарби нації”, де експонуватимуться вироби сучасних майстрів.

Напрями реалізації завдань проекту:

- інформаційний (видання науково-популярних видань та інформаційних матеріалів);
- бібліографічний (формування інформаційно-бібліографічного ресурсу);
- творчий (проведення майстер-класів, виставок-презентацій).

Найбільш активно у рамках проекту відбувається співпраця зі студентами і викладачами кафедр музеєзнавства і пам’яткознавства, міжнародного туризму, культурно-дозвілєвої діяльності, бандури і фольклору. Для першокурсників кафедри музеєзнавства та пам’яткознавства у межах навчальної дисципліни “Вступ до фаху” відбулося практичне заняття. Під час заходу демонструвалися перші експонати “Галереї мистецтв”, що познайомили студентів з виробами сучасних майстрів косівської мальованої кераміки: Марії Гринюк, Іванни Ділетти-Козак, Валентини Джуранюк, Михайла Сусака, Уляни Шкром’юк.

Розвиваючись у 2014–2016 н. р., проект допоміг розширити діапазон практичної складової ознайомлення з етнотуристичними ресурсами України та став складовим освітнім компонентом до викладання авторської навчальної дисципліни “Український етнічний туризм”³, яка ставить за мету формування та утвердження серед студентської молоді почуття патріотизму, національної свідомості, громадянської позиції; важливості використання ресурсів українського етнічного туризму для розвитку внутрішнього туризму та вітчизняної туристичної індустрії.

³ “Покажемо світу різнобарвну Україну,” *Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв*, 27 жовтня 2015, дата звернення 20 березня 2017, <http://lib.knukim.edu.ua/pokazhemo-svitu-riznobarvnu-ukrainu/>.

Для студентів різних курсів підготовки напряму “Туризм” у рамках проекту проведено такі заходи: лекція на тему “Народні промисли в Україні та унікальні осередки їх поширення і популяризації”; відвідання виставки “Символи косівської кераміки” у Національному історико-культурному заповіднику “Києво-Печерська лавра”; зустріч із автентичним носієм етнічної культури, народним майстром-гончарем із Косова Михайлом Сусаком.

Активними учасниками майстер-класів, що організовують у рамках проекту, є студенти Факультету готельно-ресторанного і туристичного бізнесу КНУКіМ. Більше 55 студентів об’єднав майстер-клас із виготовлення ляльки-мотанки, який провела Валентина Мірошник, художниця із селища Драбів на Черкащині. Проводячи захід, майстриня особливу увагу приділила лялькам, присвяченим Материнству, Матері – Березині Роду та лялькам, об’єднаним у серію “Україна”. За сприяння кафедри міжнародного туризму для студентства проведено: мистецьку зустріч із петриківською художницею Тетяною Гарькавою – заслуженим майстром народної творчості України, доценткою кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Дніпровського національного університету ім. Олеса Гончара; майстер-клас із писанкарства, який провела мистецтвознавиця, старша викладачка факультету архітектури та містобудування Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького Оксана Яношак-Пшибила.

Творча атмосфера та відгуки про заходи засвідчили, що подібні зустрічі студентства з носіями самобутнього народного мистецтва актуальні, адже привертають увагу до української, історії, традицій, народно-декоративного мистецтва, викликають гордість і почуття патріотизму.

Розвиваючи інформаційний напрям проекту співробітники бібліотеки готують науково-популярні видання для студентів. Видано пам’ятку “Об’єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні”, яка розповідає про українську історико-культурну, природну та нематеріальну спадщину, що перебуває під охороною ЮНЕСКО. У 2016 р. підготовлено два видання: “Петриківка – мальовничий дивосвіт” про петриківський розпис – єдиний український об’єкт декоративно-прикладного мистецтва, внесений до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО (у 2013 р.), та “Косівська мальована кераміка як феномен української культури”. Видання призначені для студентів університету і мають на меті систематизацію інформації та популяризацію знань про традиції народного мистецтва.

Розвиток інформаційних технологій та важливість теми промоції нематеріальної культурної спадщини серед наукової спільноти зумовили актуалізацію розвитку бібліографічного напряму проекту. Від жовтня 2015 р. на веб-сайті бібліотеки формується електронний інформаційно-бібліографічний ресурс “Нематеріальна культурна спадщина України”⁴.

⁴ “Інтегрований електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Нематеріальна культурна спадщина України»,” *Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв*, дата звернення 20 березня 2017, <http://lib.knukim.edu.ua/proekti-biblioteki/proekt-skarbivnashchiny/>.

Структурно ресурс складається зі шести окремо виділених частин-вкладок. Вкладки мають ідентичну організаційну будову і складаються з п'яти розділів кожна:

1. довідкова інформація про історію, особливості та унікальність елементу;
2. сучасні носії елементу (містить короткі довідки про сучасних майстрів);
3. книги та каталоги, альбоми робіт майстрів;
4. статті у наукових і періодичних виданнях;
5. вебліографія.

Станом на березень 2017 р. завершено наповнення трьох структурних частин ресурсу. Вкладка “Петриківський розпис” (є українська та англійська версія) містить біографічні довідки про творчість 21 сучасного майстра. Текстову частину супроводжують фотоматеріали. Подано бібліографічні описи 324 джерел інформації, що розповідають про художнє мистецтво Петриківки. Вкладки “Косівська мальована кераміка” та “Кролевецькі ткани рушники” містять бібліографічні описи 226 та 112 джерел відповідно.

Новизна ресурсу полягає в тому, що у співпраці із професором Косівського інституту прикладного і декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв М. М. Гринюк зібрано, систематизовано та вперше введено до наукового обігу інформацію про діяльність 38 сучасних косівських гончарів.

Розвиваючись упродовж двох років, проект вийшов за межі університету та продовжився в новому форматі. На початку 2017 р. започатковано діяльність культурологічної студії “Автентика”, покликаної популяризувати українські народні ремесла та декоративно-прикладне мистецтво. Її організували Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв, Київський міський будинок вчителя, кафедра міжнародного туризму факультету готельно-ресторанного і туристичного бізнесу. Заплановано проведення чотирьох заходів, першим з яких стало відкриття персональної виставки члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Спілки дизайнерів України Марини Саркісян. Знайомство студентів вишу із творчістю художниці розпочалося під час формування електронного бібліографічного ресурсу про сучасних майстрів петриківського розпису. На початку 2016 р. на веб-сайті бібліотеки, на сторінці проекту “Скарби нації”, вперше в Україні було презентовано картини художниці зі серій “Берегиня” та “Хачкари у петриківському розписі”. Назва виставки – “Українська душа з вірменським серцем” – підкреслює, що вона присвячена петриківському розпису та хачкарам – культурним шедеврам, які визнано Світовою спадщиною людства. Виставку відвідали більше 400 відвідувачів (студенти, учні художніх та загальноосвітніх шкіл Києва), за її підсумками з'явилися 23 публікації в засобах масової інформації, чотири відеосюжети на українських та вірменських телеканалах, позитивні записи у книзі відгуків.

Наступні заходи культурологічної студії будуть присвячені книжковій і станковій графікам, традиціям виготовлення косівської мальованої кераміки, ляльки-мотанки та витинанки.

Висновки. Соціокультурна діяльність – цілеспрямований процес залучення молоді до пізнання культурних цінностей України та світу. Основною метою соціокультурної діяльності бібліотеки вишу є формування та задоволення культурних потреб користувачів. Провідними соціокультурними функціями, спрямованими на формування можливостей бібліотеки як культурного центру, є інформаційна, виставкова, освітня, науково-дослідна. Реалізація поставлених завдань відбувається за допомогою організації виставок, проведення презентацій та зустрічей з відомими особистостями української культури, дослідницької та проектної діяльності.

Традиційно у бібліотеці проводять різноманітні культурні, мистецькі, патріотичні заходи, які характеризуються видовою і жанровою різноманітністю, широкою цільовою аудиторією, формують соціокультурний простір книгозбірні. Актуальним напрямком соціокультурної діяльності бібліотеки є презентація у межах проектів “12+ книг року” та “Сходинки до успіху” наукової та художньо-творчої спадщини університету, діяльності видатних постатей української культури і мистецтва, які працюють у Київському національному університеті культури і мистецтв, є фундаторами наукових шкіл, керівниками студентських творчих колективів.

Реалізуючи завдання освітнього проекту “Скарби нації” та мету культурологічної студії “Автентика”, Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв створює інформаційну та джерельну базу дослідження нематеріальної культурної спадщини України, виховує почуття, що відповідають викликам сучасного життя у ставленні до традицій та звичаїв, актуалізує необхідність вивчення та збереження української культури.

REFERENCES

- “«I cherez 10 rokiv vona bude pravdoiui.»” In *Naukova biblioteka. Litopys podii 2016 rik: daidzhest*, compiled by Viacheslav Lukianenko and Oksana Berezhna, 70–74. Kyiv: Vydavnychiy tsentr KNUKiM, 2016. (in Ukrainian).
- “Intehrovanyi elektronnyi informatsiino-bibliohrafichnyi resurs «Nematerialna kulturna spadshchyna Ukrainy».” *Naukova biblioteka Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. Accessed April 3, 2017. <http://lib.knukim.edu.ua/proekti-biblioteki/proekt-skarbi-nacii/>. (in Ukrainian).
- “Pokazhemo svitu riznobarvnu Ukrainu.” *Naukova biblioteka Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*, October 27, 2015. Accessed March 20, 2017. <http://lib.knukim.edu.ua/pokazhemo-svitu-riznobarvnu-ukrainu/>. (in Ukrainian).
- Skachenko, Olena. “Innovatsiino-osvitnii proekt «Skarby natsii».” *Naukova biblioteka Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*, April, 2014. Accessed March 20, 2017. <http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2014/04/SKARBI-NATSIYI.ppt>. (in Ukrainian).

**THE SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES OF THE LIBRARY
OF THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION
(from the work experience of the Scientific Library
of the Kyiv National University of Culture and Arts)**

Olena SKACHENKO

Kyiv National University of Culture and Arts,
Scientific Library
36 Yevhen Konovalets str., 01601, Lviv, Ukraine,
e-mail: skachenko.nana@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3827-5985>

The socio-cultural activities of libraries of higher education institutions have a multifaceted scope. Its main purpose is to organize smart leisure for youth, formation and satisfying their cultural needs, creating conditions for self-improvement and creativity. Objectives and content of library socio-cultural activities is not stable and they reflect the dynamics of social life, actualize and consider specific needs and socio-cultural development of students.

The main idea of the article is a comprehensive description of the main forms and types of social and cultural activities on the example of KNUCaA library. The leading socio-cultural functions of the library are: informational, educational, exhibition and research functions aimed at forming capabilities of the library as a cultural center.

The tasks are implemented through exhibitions, presentations and meetings with prominent personalities of Ukrainian culture, research and design work. University library is a place for cultural, artistic, patriotic events that characterized the genre and species diversity, wide target audience, form the socio-cultural space establishment.

In recent years, the library is actively working on implementation of Convention tasks for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, provides information and source base its research, brings the feelings that facing with the modern life challenges is in relation to culture, traditions and customs of Ukrainian people, actualize the necessity of study and preservation of Ukrainian culture. Thus, the content of socio-cultural activities of the university library reflects current trends in public life, updates and takes into account the needs of self-development of students.

Keywords: KNUCaA, library, socio-cultural activities, cultural projects, exhibitions, presentations.

Стаття надійшла до редколегії 09.12.2017

Стаття прийнята до друку 15.02.2019